

ارزیابی سطح توسعه پایدار در محله‌های باغ‌شهر تاریخی میبد

محمدحسین سرایی* - دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه یزد
یحیی علیزاده شورکی - کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه یزد

تأیید نهایی: ۱۳۹۲/۱۲/۱۵

پذیرش مقاله: ۱۳۹۱/۰۸/۱۵

چکیده

تغییر نظام اقتصادی- اجتماعی و زیست- کالبدی به نفع شهرها، توسعه پایدار شهری را به پارادایمی مهم و مؤثر در اداره امور شهرها تبدیل کرده است. در این میان، نابرابری‌های بین منطقه‌ای و محله‌ای اهمیت ویژه‌ای دارد. شهر میبد مانند گذشته، پررونق باقی مانده است. وجود قنات‌های متعدد در نظم فضایی این شهر مؤثر بوده و بر شبکه شهری تأثیر گذاشته است. بررسی این عوامل، جایگاه مطالعه‌های توسعه پایدار شهری و مکان‌یابی درست و مؤثر خدمات شهری، زمینه مدیریت بهتر و اداره آسان‌تر شهر و به تبع آن رفاه و آسایش مردم را با توجه به اصول شهرسازی فراهم می‌کند. در این مقاله، توسعه پایدار محله‌ای در باغ‌شهر میبد ارزیابی می‌شود. این پژوهش توصیفی- تحلیلی است که در آن از مدل‌های آماری و نرم‌افزارهای رایانه‌ای بهره گرفته شد. بررسی‌ها نشان می‌دهد محله امام جعفر صادق، پایدارترین محله و بافت قدیم محله فیروزآباد ناپایدارترین محله است. شاخص‌های پایداری اقتصادی، اجتماعی، زیستی و کالبدی در محله‌های مختلف متفاوت است. برای رسیدن به جمع‌بندی، از مجموع این شاخص‌ها به صورت تلفیقی استفاده شد که بیانگر پایداری در محله‌های جدید و نوساز شهر و ناپایداری در تعدادی از محله‌های تاریخی و فرسوده و محله‌هایی است که به تازگی به شهر الحاق شده‌اند؛ بنابراین، دستیابی به توسعه پایدار در محله‌های تاریخی، با سیاست‌های بهسازی و نوسازی و اولویت تاریخی بودن آن و در محله‌های الحاقی با سیاست‌های توانمندسازی به سمت توسعه پایدار حرکت کرد.

کلیدواژه‌ها: ارتقای پایداری، توسعه پایدار، توسعه پایدار شهری، شهر میبد، محله‌ها.

مقدمه

با آغاز انقلاب صنعتی در اروپا و اشاعه آن به سراسر دنیا، تغییرهای چشمگیری در زندگی بشر ایجاد شد. افزایش تولید غذا و پیشرفت بهداشت، سبب افزایش جمعیت جهان شد. افزایش جمعیت، گسترش جامعه صنعتی، آلودگی و نابودی محیطزیست به مشکل‌های جدیدی تبدیل شد و زنگ خطری را در جهان به صدا درآورد. در اینجا بود که توجه به توسعه به جای توجه به رشد مدنظر قرار گرفت. با وجود ناکارآمدی مکاتب مختلف توسعه در آغاز هزاره جدید، اصطلاح توسعه پایدار، روزنه امید برای یکپارچگی و عدالت در تقسیم امکانات و مشارکت شهروندان جهان به شمار می‌رود.

توسعه پایدار فقط یک هدف یا رسیدن به شرایطی نیست که از پیش تعیین شده باشد؛ بلکه فراتر از این‌هاست. این مفهوم، مانند مفاهیمی چون آزادی و عدالت است که مانند قطب‌نما جهت ما را تصحیح می‌کند و برای رسیدن به آن باید تلاش کرد (قطعه‌نامه کنفرانس محیطزیست و توسعه سازمان ملل، ۱۹۹۲: ۳۶).

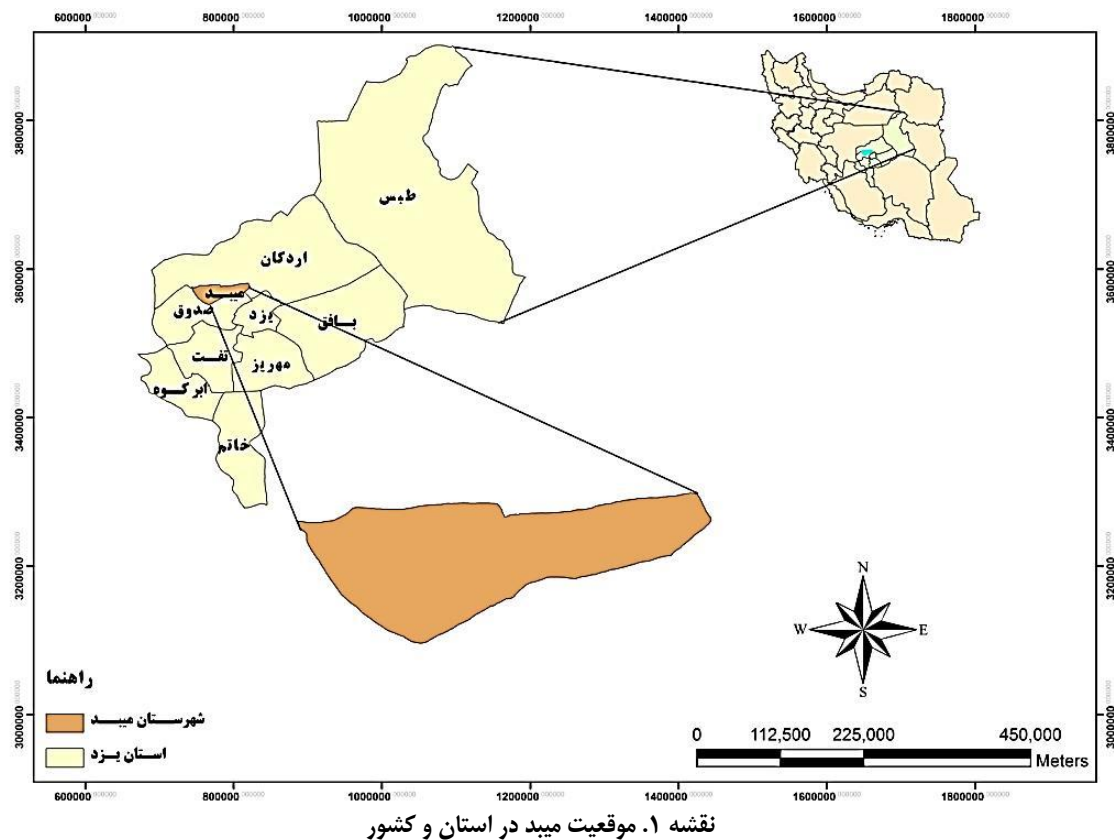
توسعه پایدار، توسعه‌ای درون‌زا، نظام‌مند و متعادل است که بینشی سیستمی را در همه رشته‌ها مطرح می‌سازد. همچنین، حالت کامل برنامه‌های توسعه است که با دیدی کلی‌نگر و نیز با تأکید بر بینش سیستمی، رهیافت تعادل‌بخشی را دنبال می‌کند (لطیفی، ۱۳۸۰: ۱۳۹). این امر که مفهوم عدالت را دربردارد، به‌عنوان آرمان و مقصد نهایی این نوع از ضوابط و مقررات در نظر گرفته می‌شود (صالحی، ۱۳۸۵: ۵۱). از آنجاکه اغلب کشورهای نیازمند در نواحی خشک قرار گرفته‌اند، نگرانی‌ها بیشتر در راستای تلاش برای ایجاد یک چارچوب مناسب توسعه تحت شرایط اجتماعی-اقتصادی و محیطی در این مناطق است (آلشووولها، ۲۰۰۲: ۸۵).

در سال ۱۹۹۲، در اجلاس سازمان ملل در شهر ریودوژانیرو با عنوان اجلاس سران زمین^۱، ۱۷۸ کشور سندی در این زمینه امضا کردند که با عنوان «دستور کار ۲۱»^۲ انتشار یافت. براساس سند مزبور، تمام کشورها به تدوین برنامه‌های راهبردی و عملی برای اجرای مفاد دستور کار ۲۱ در مقیاس ملی کشور خود مکلف شدند که با عنوان «دستور کار محلی ۲۱»^۳ سیستم برنامه‌ریزی و طراحی شهری به‌عنوان یکی از ابزارها و سازوکارهای (مکانیسم‌های) مهم برای پیگیری توسعه پایدار معرفی شد. در این راستا، یعنی در چارچوب مبحث «توسعه پایدار»، برنامه‌ریزان، طراحان شهر و معماران، مبحث شهر و معماری پایدار را در دستور کار خویش قرار داده‌اند که در این پژوهش با عنوان ابعاد اقتصادی-اجتماعی، زیستی و کالبدی مطرح می‌شود.

اهداف پژوهش را می‌توان به دو دسته کلی و جزئی تقسیم کرد. اهداف کلی، شناخت و برنامه‌ریزی توسعه پایدار شهر میبد و نحوه دستیابی به ارتباط مسائل اقتصادی-اجتماعی، فرهنگی، زیست‌محیطی و کالبدی با روند توسعه پایدار شهری و همچنین ارائه پیشنهادها مناسب برای پایداری تاریخی و صنعتی شهر میبد است. به‌صورت جزئی، اهدافی مانند شناخت اختلاف بین‌محله‌ای از لحاظ شاخص‌های مختلف برای از بین‌بردن نابرابری در بین محله‌ها، تأثیرهای شکل‌گیری شهر در روند توسعه آینده آن و سرانجام ارائه برنامه‌ریزی توسعه پایدار برای شهر میبد مورد نظر است.

شهرستان میبد با وسعت ۱۲۷۱ کیلومترمربع، در ۳۲°۶' تا ۳۲°۱۹' عرض شمالی و ۵۳°۳۶' تا ۵۴°۲' طول شرقی واقع شده است (نقشه ۱). این شهرستان در ۵۰ کیلومتری شمال غرب مرکز استان یزد و در کناره شاهراه تهران-بندرعباس قرار دارد. راه‌آهن تهران-جنوب شرق نیز از غرب میبد می‌گذرد. ارتفاع متوسط میبد از سطح دریا ۱۲۳۴ متر و شیب عمومی آن از جنوب به سمت شمال است؛ به‌طوری‌که روستاهای حجت‌آباد و محمدآباد، حدود ۶۰ متر از شمالی‌ترین قسمت شهرستان بلندترند. ارتفاع مرکز شهر میبد از سطح دریا ۱۰۹۰ متر است (گیتاشناسی، ۱۳۷۷: ۸۳). میبد از طرف شمال به شهرستان اردکان، از جنوب به شهرستان صدوق، از شرق به دشت پایکوهی دم‌هفت و از سمت غرب به کوه‌های میل‌گاز و اشنیز محدود می‌شود. باتوجه به این بستر جغرافیایی، محدوده اصلی مورد پژوهش شهر میبد، به‌تفکیک محله‌های هجده‌گانه شهر است.

1. Rio earth summit
2. Agenda 21
3. Local Agenda 21

در میان بافت قدیم شهر میبد با حدود ۶۲۰ هکتار وسعت، ۳۷۶ هکتار باغ وجود دارد که با عنوان باغ‌های هم‌پیوند باغ‌شهر میبد از آن نام برده می‌شود. در سال‌های اخیر، بعضی از پیامدهای نامطلوب، مانند رواج یافتن ساختمان‌های ناهمساز با اقلیم گرم و خشک، ایجاد فضاهای عمومی در مکان‌های نامناسب و صدمه‌رساندن به منابع زیست‌محیطی مانند تخریب اراضی مستعد کشاورزی و باغ‌ها در اثر گسترش بی‌رویه این شهر - که با تراکم پایین صورت گرفته است - سبب ایجاد مشکل‌هایی در زمینه اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و کالبدی در اکولوژی شهر و به‌وجود آمدن تسهیلات زیربنایی و خدماتی و فرصت‌های شغلی مناسب در میبد شده است. علاوه بر مشکل‌های شهری، ساختار محله‌ای و وجود زمین‌های بایر و وقف، زمینه رقابت‌های ناسالم در حوزه جذب امکانات و تسهیلات شهری و جانمایی نامناسب آن‌ها شده است. این عوامل، جایگاه مطالعه‌های توسعه پایدار شهری و مکان‌یابی بجا و مؤثر خدمات شهری را مشخص می‌کند و باتوجه به اصول شهرسازی، زمینه مدیریت بهتر و اداره آسان‌تر شهر و به‌تبع آن رفاه و آسایش مردم را فراهم می‌کند. آنچه حیاتی به‌نظر می‌رسد، توسعه پایدار شهر به‌عنوان محل سکونت و آرامش انسان است. شرایط پایداری در شهرهایی مانند میبد، بسیار حساس و شکننده است و در شرایطی که این شهر تحت استیلا صنعت قرار گرفته و موظف به حفظ پیشینه تاریخی خود نیز است، حساس‌تر و ضروری‌تر به‌نظر می‌رسد. شناسایی نابرابری‌های اقتصادی - اجتماعی، زیستی و کالبدی و تلاش برای رفع تبعیض‌های منطقه‌ای و محله‌ای، آینده‌ای پرامید را نوید می‌دهد. براین اساس، به‌نظر می‌رسد میان شاخص‌های اقتصادی - اجتماعی، زیستی و کالبدی با توسعه پایدار در محله‌های شهر میبد رابطه معنادار وجود دارد.

مبانی نظری

توسعه پایدار، از مفاهیمی است که در سال‌های پایانی دهه ۱۹۸۰ میلادی و به‌ویژه پس از برگزاری کنفرانس جهانی زمین در سال ۱۹۹۲ در ریودوژانیرو، همواره در محافل علمی و نیز در سطح اجتماع‌های گوناگون، به‌کار رفته است. گرایش به مفهوم توسعه پایدار در دهه اخیر، واکنش منفی جامعه انسانی به پیامدهای اقتصاد سرمایه‌داری است. آدام اسمیت، ریشه رشد اقتصادی را در بهره‌برداری نامحدود از منابع طبیعی و تبدیل آن به مواد و کالاهای مورد نیاز

می‌دانست. دیدگاهی که طی چند سده، بخش عمده‌ای از منابع زمین را به‌انهدام کشاند (خاتون‌آبادی، ۱۳۸۴: ۱). اگرچه کمیسیون براندلند در سال ۱۹۸۷، مفهوم توسعه پایدار را این‌گونه تشریح کرده است: «توسعه پایدار، توسعه‌ای است که بتواند نیازهای نسل حاضر را بدون آسیب‌رساندن به برآورده‌ساختن نیازهای نسل‌های آینده و سازگار با منافع آن‌ها برآورده سازد. توسعه پایدار، فرایندی پویا در جوامع درحال پیشرفت است و جوامعی که نیازهای نسل حاضر و آینده را از طریق بازسازی و تعادل‌بخشی محلی به سیستم‌های اجتماعی، اقتصادی و اکولوژیکی و پیوستن جریان‌های محلی به ارتباط‌های جهانی هماهنگ می‌سازند» (آلشوویکات، ۲۰۰۲: ۸۶).

درحقیقت، توسعه پایدار، ما را به ایجاد جامعه‌ای رؤیایی مافوق جامعه امروزی دعوت می‌کند و بر واقعیت‌سازی آن برای نسل‌های آتی تأکید دارد (پریپکو، ۲۰۰۵: ۵). توسعه، فرایندی کمی و کیفی است که در یک جامعه بر همه ابعاد اجتماعی- اقتصادی و فرهنگی آن اثر می‌گذارد و سطوح مختلف زندگی را دربرمی‌گیرد؛ یا به تعبیری می‌توان گفت توسعه فرایندی است که یک جامعه را از وضعی ویژه به وضعی بهتر (دست‌کم از نظر کیفیت زندگی) می‌رساند (لطیفی، ۱۳۸۵: ۱۳۸). می‌توان توسعه پایدار را- که مفهوم عدالت را دربردارد- به‌عنوان آرمان و مقصد نهایی این نوع از ضوابط و مقررات درنظر گرفت (صالحی، ۱۳۸۵: ۵۱).

در ایران، طرح‌های توسعه و عمران (جامع) شهرها، مهم‌ترین طرح‌های شهری هستند که در آن‌ها باید به اصول توسعه پایدار شهری توجه شود. این توجه بیشتر به ابعاد زیست‌محیطی و اکولوژیکی شهر برمی‌گردد. تهیه‌کنندگان این طرح‌ها سعی دارند برای آینده شهر، برنامه‌هایی را بگنجانند و راهکارهایی را ارائه دهند تا این مجتمع بزرگ زیستی با ایجاد آرامش و آسایش برای ساکنان، راه توسعه پایدار را بیمایند. در کنار طرح توسعه و عمران، بعدها طرح‌هایی مانند شهر سالم و شهر سبز نیز در شهرهای ایران مطرح شدند و به‌عنوان الگو قرار گرفتند؛ طرح‌هایی که توجه به بهداشت و سرسبزی و پاک‌ی شهر از انواع آلودگی‌ها مهم‌ترین اولویت آن‌هاست. در بعد مطالعه‌های دانشگاهی در مناطق بیابانی کشور، موسی کاظمی (۱۳۷۸: الف) در رساله دکتری خود با عنوان «ارزیابی توسعه پایدار در توسعه شهری شهر قم» به این نتیجه رسید که این شهر از بدو تشکیل، در مراحل مشخص در بستر جغرافیایی خود توسعه یافته است و بررسی‌های میدانی و مرور آمار و اطلاعات مناطق و حوزه‌های شهر، نشانه‌هایی از نابرابری شدید در بین آن‌ها دارد. حکمت‌نیا (۱۳۸۳: الف) در رساله دکتری خود با عنوان «برنامه‌ریزی فضایی توسعه پایدار شهر یزد» به این نتیجه رسید که از یک‌سو، حجم بالای مهاجرت‌های روستایی به این شهر، موجب ناپایداری بعضی از محله‌ها و مناطق این شهر شده است و از دیگر سو، مناطق و محله‌های مختلف یزد، از نظر برخورداری و دسترسی به سطوح توسعه پایدار با یکدیگر اختلاف فاحشی دارند (حکمت‌نیا، ۱۳۸۳: الف). در دشت یزد- اردکان، مؤیدفر (۱۳۸۶: الف) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان «توسعه پایدار در شهرهای مناطق خشک: شهر اردکان» به این نتیجه رسید که ارزیابی در سطح مناطق و حوزه‌های شهری، به‌شدت متأثر از دینامیک شهری و جابه‌جایی جمعیتی و نیز اقدام‌های عمرانی و ساخت‌وسازهاست. در سطح محله‌های اردکان، نابرابری مشهود است و نتایج، همبستگی پایینی را نشان می‌دهد که بیانگر ناپایداری توسعه شهری در سطح محله‌هاست.

روش پژوهش

این پژوهش، کاربردی- توسعه‌ای و روش بررسی آن، توصیفی- تحلیلی است. اطلاعات مورد نیاز این پژوهش، از طریق منابع کتابخانه‌ای، نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ و مراجعه به اداره‌ها و سازمان‌های شهرستان تأمین شد. ۴۹ شاخص استخراج‌شده با نرم‌افزار SPSS و تکنیک آزمون علامت (نشانه)، جایگاه شهر میبد را در بین مناطق شهری کشور مشخص کرد. ۳۳ شاخص برای تحلیل عاملی، آزمون استاندارد شدند و سرانجام، شاخص ترکیبی توسعه انسانی سطوح پایداری مناطق، مشخص و رتبه‌بندی شد. سپس از طریق پارامتر ضریب پراکندگی (C.V)، به بررسی میزان نابرابری‌های بین محله‌ها پرداخته شد.

بحث و یافته‌ها

شاخص‌ها و تکنیک‌های پژوهش

اولین قدم در ارزیابی توسعه شهر میبد، مقایسه آن با شاخص‌های ملی است. در این پژوهش، از مقایسه شاخص‌های شهر میبد و شاخص‌های مناطق شهری کشور استفاده شد. با این هدف، هنگامی که تعداد مشاهده‌های ما بیشتر از ۳۰ باشد ($n > 30$)، آزمون علامت را می‌توان با استفاده از توزیع دوجمله‌ای نزدیک به نرمال با میانگین $n/2$ و انحراف معیار

$$\sqrt{\frac{n}{4}}$$

اجرا کرد (مایر و والپول، ۱۳۶۹: ۴۸۰).

جدول ۱. مقایسه شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی، زیستی و کالبدی منتخب شهر میبد با مناطق شهری کشور

شاخص	شهر میبد	مناطق شهری کشور	D_i
درصد جمعیت فعال از نظر اقتصادی	۴۵/۰۵	۳۸/۷۷	+
درصد جمعیت غیرفعال از نظر اقتصادی	۵۳/۴۸	۶۰/۴	+
تفاوت درصد فعالیت مردان و زنان	۵۵/۱	۳۸/۹۵	-
میزان بیکاری	۱۵/۳	۱۱/۸۲	-
درصد جمعیت فعال در بخش کشاورزی	۵/۱۸	۲۲/۲۷	-
درصد جمعیت فعال در بخش صنعت	۴۹/۸۳	۲۶/۵۱	+
درصد جمعیت ۱۵ تا ۶۴ سال	۸۳/۶۲	۷۱/۵۲	+
درصد جمعیت شاغل ده ساله و بیشتر	۸۴/۶۸	۸۸/۱۷	+
بار تکفل	۳/۱۴	۳/۴۳	+
درصد خانوارهای مالک ساختمان و زمین	۸۷/۱۷	۶۲/۲	+
درصد خانوارهای مستأجر	۶/۴	۹/۲	+
تعداد دانشجو در صد هزار نفر	۷۹۶۱	۲۳۷۴	+
درصد جمعیت دارای همسر	۵۸/۰۹	۵۲/۶	+
میزان رشد جمعیت در مقطع ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۵	۴/۴۶	۱/۶۱	-
نسبت جمعیت مردان به زنان	۱/۱	۱/۰۴	+
درصد جمعیت باسواد	۸۸/۳۹	۸۸/۹۳	-
درصد زنان باسواد	۴۸/۸	۸۵/۵۵	-
درصد جمعیت طلاق گرفته	۱/۲۱۱	۱/۵	+
درصد مردان ازدواج نکرده	۴۲/۵۲	۴۷/۳	+
درصد دختران ازدواج کرده	۶۱/۷۰	۵۲/۵	+
تفاوت درصد مردان و زنان باسواد	۶/۶۲	۶/۶۴	+
درصد زنان طلاق گرفته	۰/۲۶	۱/۵	+
درصد جمعیت ۰ تا ۱۴ سال	۲۴/۶	۲۳/۷	-
درصد جمعیت ۶۵ سال و بیشتر	۵/۵۱	۴/۷۷	+
درصد جمعیت ۰ تا ۴ سال	۸/۷	۸/۹	+
درصد مردان باسواد	۹۱/۴۲	۹۲/۱۹	-
متوسط بعد خانوار	۳/۷	۳/۸۹	+
نرخ رشد واحدهای مسکونی در مقطع ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۵	۲۲	۴	+
متوسط تعداد جمعیت در خانوار	۳/۷	۳/۸۲	-
متوسط تعداد خانوار در واحدهای مسکونی	۱/۰۱	۱/۱۵	+
درصد خانوارهای دارای آب آشامیدنی	۹۹	۹۶/۲۶	+
درصد خانوارهای دارای برق	۹۹/۵	۹۹/۰۹	+
درصد خانوارهای دارای تلفن	۹۹/۸	۹۱/۰۸	+
درصد خانوارهای دارای حمام	۸۸/۱	۸۱/۲۴	+
درصد خانوارهای دارای گاز شهری	۸۸	۴۸/۱۷	+
درصد واحدهای مسکونی با عمر کمتر از ده سال	۳۹/۳	۳۷/۸	+
درصد واحدهای مسکونی کم‌دوام	۴۴/۲۴	۶/۴	-
درصد واحدهای مسکونی بادوام	۵۳/۳۴	۷۶/۶۳	-
درصد کاربری فضای سبز	۴/۹۸	۵	-
سرانه مسکونی	۱۱۸/۴۵	۲۵/۱۹	+
سرانه تجاری	۴/۳۲	۰/۹۸	+
سرانه آموزشی	۵/۱۲	۱/۰۲	+
سرانه آموزش عالی	۱۲/۱	۱/۳	+

ادامه جدول ۱. مقایسه شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی، زیستی و کالبدی منتخب شهر میبد با مناطق شهری کشور

شاخص	شهر میبد	مناطق شهری کشور	D _i
سرانه مذهبی	۳/۸۴	۰/۱۷	+
سرانه فرهنگی	۱/۳۵	۰/۰۵	+
سرانه درمانی - بهداشتی	۱/۶۶	۰/۸۸	+
سرانه ورزشی	۵/۵۱	۰/۱۲	+
سرانه فضای سبز	۴/۹۸	۳/۸۸	+
سرانه حمل و نقل	۱/۶۳	۲/۱۴	-
تعداد زوج‌هایی که در آن‌ها شاخص‌های شهر میبد بهتر یا مثبت است = ۳۶			

اجرای این آزمون براساس تمامی شاخص‌های ارائه شده در جدول‌های پیوست $n=49$ و $r^+=36$ و با استفاده از توزیع دوجمله‌ای $(n, 0.5)$ ، نزدیک به نرمال با میانگین $\frac{n}{2} = 24.5$ و انحراف معیار $\sqrt{\frac{n}{4}} = 2.47$ به صورت زیر است:

$$Z = \frac{(R + 0.5) - \frac{(n)}{2}}{\sqrt{\frac{n}{4}}} \rightarrow \frac{(36 + 0.5) - 24.5}{2.47} = 2.2$$

با توجه به اینکه مقدار بحرانی Z در سطح احتمال ۹۵ درصد بین ۱/۹۶ و -۱/۹۶ است و مقدار Z در این ناحیه بحرانی قرار نمی‌گیرد، فرض صفر که بیانگر نبود اختلاف میان شاخص‌های میبد و مناطق شهری کشور است، رد می‌شود.

نتیجه اینکه با مجموع ۴۹ شاخص منتخب در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، زیستی و کالبدی و با احتمال ۹۵ درصد اطمینان می‌توان گفت وضعیت شاخص‌های منتخب میبد، بهتر از شاخص‌های ملی است و اصل نابرابری توسعه شهری میبد نسبت به مناطق شهری کشور تأیید نمی‌شود.

جدول ۲. نتایج آزمون علامت برای شاخص‌های منتخب اقتصادی، اجتماعی، زیستی و کالبدی

COUNTRY - MEYBOD	N	49
	Negative Differences ^a	36
	Positive Differences ^b	13
	Ties ^c	0
	Total	49

a COUNTRY > MEYBOD

b COUNTRY < MEYBOD

c COUNTRY = MEYBOD

Test Statistics^a

COUNTRY - BABOLSAR	
Z	-3.143
Exact Sig. (2-tailed)	0.002

A Sign Test

در بعد درون‌شهری، یکی از معیارهای مناسب برای شناخت امکانات و تسهیلات و کمبودهای محله‌های یک شهر، طبقه‌بندی آن‌ها براساس شاخص‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، زیست‌محیطی و... است. براین مبنای این پژوهش، محله‌های شهری میبد را به پنج دسته پایدار (توسعه پایدار ایده‌آل)، توسعه پایدار قوی (مثبت)، نیمه پایدار، توسعه پایدار ضعیف و ناپایدار (پرفرازونشیب) تقسیم می‌کنیم. اهمیت این طبقه‌بندی در آن است که با شناخت سطوح پایداری محله‌ها، از یک سو می‌توان سطح زندگی جمعیت یک منطقه را به خوبی نشان داد و از سوی دیگر با شناخت وضعیت

محله‌ها (قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها) می‌توان به ارائه طرح‌ها و برنامه‌ها در جهت کاهش کمبودها و محرومیت محله‌ها پرداخت، اما از آنجاکه بعضی از محله‌ها ممکن است از لحاظ بهداشت و درمان، مسکن و عوامل فرهنگی، وضعیت مناسبی داشته باشند و درعین حال به لحاظ اقتصادی، کالبدی و زیست‌محیطی ناپایدار باشند یا برعکس، برای تشخیص درجه پایداری محله‌های گوناگون شهر، از شاخص‌های ترکیبی استفاده می‌شود که در مجموع سطح زندگی و رفاه مادی و فرهنگی مردم هر منطقه را نشان دهد. در این قسمت، به مقایسه پایداری محله‌های میبد و رتبه‌بندی آن‌ها براساس ۳۳ شاخص به صورت شاخص‌های پایداری با استفاده از تحلیل عاملی در شش عامل پرداخته شد که ۷۵ درصد واریانس را می‌پوشاند و بیانگر رضایت‌بخش بودن تحلیل و متغیرهای آن است. سپس ضریب پراکندگی (C.V) هریک از عوامل محاسبه و میزان پایداری و ناپایداری آن‌ها بررسی و تحلیل شد.

جدول ۳. شاخص‌های بارگذاری شده در عامل اول (زیستی - کالبدی)

شاخص	ردیف
مساحت مکان‌های مذهبی	۱
مساحت فضای سبز	۲
مساحت مکان‌های درمانی	۳
مساحت دبستان‌ها	۴
مساحت اراضی بایر	۵
مساحت محله‌ها	۶
مساحت فضاهای ورزشی سرپوشیده	۷

جدول ۴. شاخص‌های بارگذاری شده در عامل سوم (زیست - اجتماعی)

شاخص	ردیف
مساحت کارگاه‌های خدماتی	۱
بعد خانوار	۲
مساحت فضاهای بهداشتی	۳
نسبت افراد حقوق‌بگیر خصوصی	۴
فضاهای ورزشی سرپوشیده	۵
مساحت مدارس راهنمایی	۶

جدول ۵. شاخص‌های بارگذاری شده در عامل چهارم (کالبدی - اقتصادی)

شاخص	ردیف
شاغلان صنعتی	۱
مکان‌های آموزشی	۲
نسبت جنسی	۳
مساحت کاربری تجاری	۴
نسبت واحدهای بیش از یک خانوار	۵
میزان بیکاری	۶

جدول ۶. شاخص‌های بارگذاری شده در عامل پنجم (کالبدی - فرهنگی)

شاخص	ردیف
مساحت مدارس راهنمایی	۱
مساحت فضاهای فرهنگی	۲
مساحت دبیرستان	۳
فضاهای ورزشی روباز	۴
نسبت واحدهای اجاره‌ای	۵

جدول ۷. شاخص‌های بارگذاری شده در عامل ششم (نهادی - اجتماعی)

شاخص	ردیف
تراکم	۱
شبکه معابر	۲
میزان بیکاری	۳

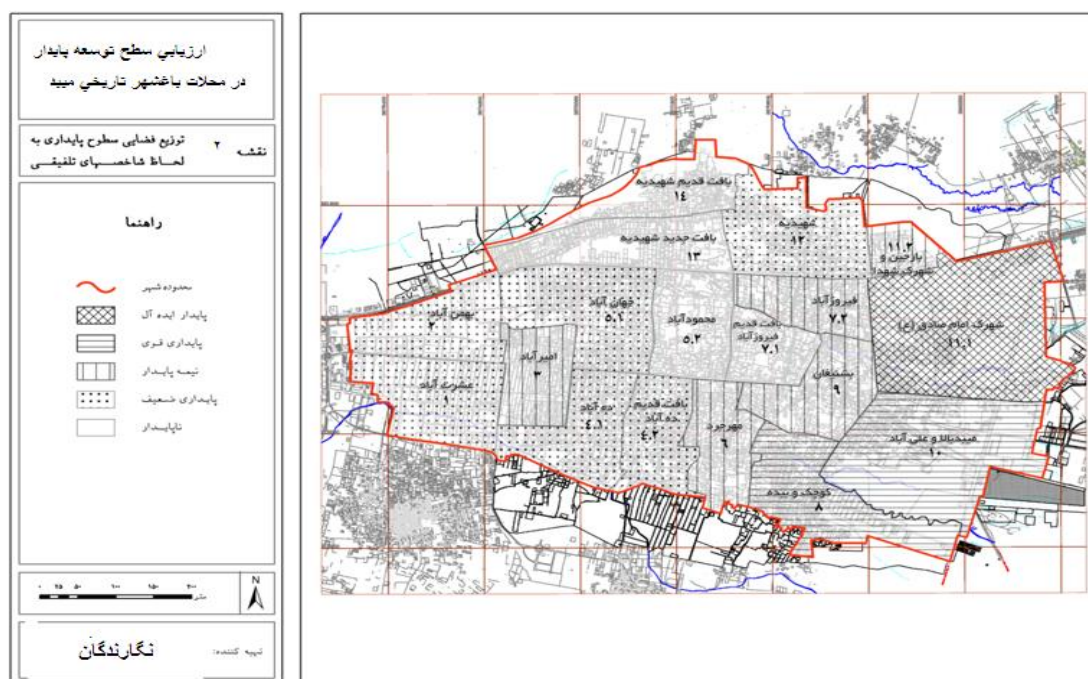
جدول ۸. عوامل مختلف و اختلاف پایداری آن‌ها

ردیف	عامل	درصد واریانس	پایدارترین محله	ناپایدارترین محله	C.V
۱	زیستی - کالبدی	۱۸/۲۲۹	میبد بالا- علی‌آباد (۱۰)	امیرآباد (۳)	۱/۴
۲	زیستی - اقتصادی	۱۶/۶۲۹	فیروزآباد (۷/۲)	بهمن‌آباد (۲)	۰/۳۱
۳	زیستی - احتمالی	۱۱/۲۹۴	شهیدیه (۱۲)	محمودآباد (۵/۲)	۱
۴	کالبدی - اقتصادی	۱۰/۵۸۰	مهرجرد (۶)	عشرت‌آباد (۱)	۰/۵۰
۵	کالبدی - فرهنگی	۹/۶۴۳	بشنیغان (۹)	بهمن‌آباد (۲)	۱/۳
۶	نهادی - اجتماعی	۸/۵۹۶	کوچک و بیده (۸)	شهرک امام جعفر صادق (۱۱/۱)	۰/۱۲

رتبه‌بندی محله‌ها در شاخص‌سازی تلفیقی

از نمره‌های استاندارد و شاخص‌های ناموزونی موريس (روش شاخص ترکیبی توسعه انسانی)^۱ می‌توان برای تعیین میزان پایداری و ناپایداری محله‌های مورد نظر استفاده کرد؛ برای مثال، درمورد نمرات استاندارد، محله‌هایی که بالای مثبت یک ($Z > +1$) هستند، پایدار محسوب می‌شوند. شاخص تلفیقی برای نشان‌دادن جایگاه پایداری محله‌ها سنجش شد و در گام بعدی، برای این سنجش از شاخص ترکیبی توسعه انسانی استفاده شد.

در شاخص‌های تلفیقی مشخص شد که فقط سه محله از کل محله‌های شهر میبد پایدار یا پایدار قوی‌اند، درحالی‌که ده محله شهری یا به‌عبارت دیگر ۵۵ درصد از کل محله‌های شهری میبد، کاملاً ناپایدار یا ناپایدار ضعیف‌اند. این ارقام هشداری جدی به دست‌اندرکاران و برنامه‌ریزان شهری است (نقشه ۲).

نقشه ۲. توزیع فضایی سطح پایداری به لحاظ شاخص‌های تلفیقی

جدول ۹. سطوح پایداری محله‌های هجده‌گانه شهر میبد به‌لحاظ شاخص‌های تلفیقی

رتبه پایداری	روش شاخص ترکیبی توسعه انسانی (HDI)		روش امتیاز استاندارد		رتبه پایداری	رتبه پایداری
	ضریب پایداری	نوع پایداری	ضریب پایداری	نوع پایداری		
۱	۰/۳۱۳	پایدار ضعیف (منفی)	۱۰	پایدار ضعیف (منفی)	۱۲	پایدار ضعیف (منفی)
۲	۰/۳۱۱	پایدار ضعیف (منفی)	۱۱	پایدار ضعیف (منفی)	۱۴	پایدار ضعیف (منفی)
۳	۰/۳۴۷	نیمه‌پایدار	۸	نیمه‌پایدار	۷	نیمه‌پایدار
۴/۱	۰/۳۲۵	پایدار ضعیف (منفی)	۹	پایدار ضعیف (منفی)	۹	پایدار ضعیف (منفی)
۴/۲	۰/۳۰۴	پایدار ضعیف (منفی)	۱۴	پایدار ضعیف (منفی)	۱۳	پایدار ضعیف (منفی)
۵/۱	۰/۳۰۶	پایدار ضعیف (منفی)	۱۳	پایدار ضعیف (منفی)	۱۱	پایدار ضعیف (منفی)
۵/۲	۰/۲۸۵	پایدار ضعیف (منفی)	۱۵	پایدار ضعیف (منفی)	۱۵	پایدار ضعیف (منفی)
۶	۰/۳۷۹	نیمه‌پایدار	۴	نیمه‌پایدار	۴	نیمه‌پایدار
۷/۱	۰/۲۶۶	ناپایدار (پرفرازونشیب)	۱۷	ناپایدار (پرفرازونشیب)	۱۸	ناپایدار (پرفرازونشیب)
۷/۲	۰/۳۵۳	نیمه‌پایدار	۶	نیمه‌پایدار	۵	نیمه‌پایدار
۸	۰/۴۲۸	پایدار قوی (مثبت)	۲	پایدار قوی (مثبت)	۲	پایدار قوی (مثبت)
۹	۰/۳۵۹	نیمه‌پایدار	۵	نیمه‌پایدار	۶	نیمه‌پایدار
۱۰	۰/۴۲۹	پایدار قوی (مثبت)	۳	پایدار قوی (مثبت)	۳	پایدار قوی (مثبت)
۱۱/۱	۰/۵۴۲	پایدار (توسعه پایدار ایده‌آل)	۱	پایدار (توسعه پایدار ایده‌آل)	۱	پایدار (توسعه ایده‌آل)
۱۱/۲	۰/۳۸۴	نیمه‌پایدار	۷	نیمه‌پایدار	۸	نیمه‌پایدار
۱۲	۰/۳۰۷	پایدار ضعیف (منفی)	۱۲	پایدار ضعیف (منفی)	۱۰	پایدار ضعیف (منفی)
۱۳	۰/۲۶۱	ناپایدار (پرفرازونشیب)	۱۸	ناپایدار (پرفرازونشیب)	۱۷	ناپایدار (پرفرازونشیب)
۱۴	۰/۲۶۱	ناپایدار (پرفرازونشیب)	۱۶	ناپایدار (پرفرازونشیب)	۱۶	ناپایدار (پرفرازونشیب)

منبع: نگارندگان

جدول ۱۰. تعداد و درصد محله‌های هجده‌گانه میبد در سطوح پایداری شهری به‌لحاظ شاخص‌های تلفیقی

مجموع	پایدار	پایدار قوی	نیمه‌پایدار	پایدار ضعیف	ناپایدار
تعداد	۵/۵	۲	۱۱/۱۱	۵	۲۷/۷۷
درصد	۱۱/۱۱	۴	۲۷/۷۷	۱۰	۵۴/۴۴
تعداد	۱۸	۳	۳۸/۸۸	۷	۱۶/۶۶
درصد	۱۶/۶۶	۱۶/۶۶	۳۸/۸۸	۱۶/۶۶	۱۶/۶۶

منبع: نگارندگان

در جدول ۱۰، تعداد و درصد محله‌های شهری با سطوح متفاوت پایداری، به‌لحاظ شاخص‌های تلفیقی مشخص می‌شود. مقایسه تفاوت‌های منطقه‌ای در شاخص‌های تلفیقی نشان می‌دهد ضریب پراکندگی (C.V) ۰/۸۷ بوده است. این رقم بیانگر آن است که نابرابری شدید به‌لحاظ برخورداری از شاخص‌های اقتصادی-اجتماعی، زیستی و کالبدی توسعه پایدار بین محله‌های شهر میبد است؛ به‌طوری‌که تجانس و همگرایی بسیار کمی بین محله‌ها وجود دارد.

نتیجه‌گیری

در این مقاله، شاخص‌های پایداری منتخب و موجود در میبد با دیگر مناطق شهری کشور مقایسه تطبیقی شد. نتایج نشان می‌دهد وضعیت پایداری در شاخص‌های مختلف، برای شهر میبد مناسب است. سپس، به ارزیابی و آزمون پایداری در محله‌های هجده‌گانه شهری میبد پرداخته شد. از مجموع شش عامل مورد بررسی، عامل نهادی-اجتماعی، پایدارترین عامل در توسعه پایدار این شهر است و عامل زیست کالبدی، ناپایدارترین عامل در توسعه پایدار شهری محسوب می‌شود. همچنین، با ارزیابی شاخص‌های تلفیقی، مشخص شد فقط یک‌ششم از مناطق شهری این شهر در وضعیت مطلوبی قرار دارند و وضعیت بیش از نیمی از مناطق شهر نامطلوب است.

در بعد پراکندگی توسعه پایدار، شکاف عمیقی در برخورداری از شاخص‌های پایداری بین مناطق هجده‌گانه شهری میبد مشاهده می‌شود. بیشترین شکاف با ۱/۴ درصد، مربوط به عامل زیستی- کالبدی است. این رقم در عامل‌های تلفیقی، ۰/۸۷ درصد محاسبه شد که بیانگر پراکندگی و شکاف زیاد مناطق در برخورداری از شاخص‌های پایداری است. براساس نتایج، شهرک امام جعفر صادق (۱۱/۱) پایدارترین و بافت قدیم محله فیروزآباد (۷/۱) ناپایدارترین محله شهری میبد است. محله ۱۱/۱ به‌عنوان تنها محله پایدار میبد، کاملاً منطبق بر اصول توسعه پایدار شهری است. درمقابل، محله‌های ۷/۱، ۱۳ و ۱۴ به‌عنوان محله‌های ناپایدار میبد شناخته می‌شوند. این محله‌ها شامل بافت قدیم محله فیروزآباد، بافت قدیم شهیدیه و محله جدید شهیدیه است که پس از انقلاب اسلامی شکل گرفته‌اند. رشد شهرنشینی و ورود مهاجران به میبد به دلیل توسعه صنعتی و ظرفیت‌های زیرساختی در محله‌های شهر به حد اشباع رسیده است؛ به‌نحوی که این محله‌ها پس از مدتی به محله‌هایی با میزان بالای آلودگی‌های زیست‌محیطی تبدیل می‌شوند و در نتیجه بر روند ناپایداری در محله‌های داخلی افزوده می‌شود. از مشخصه‌های بارز اکولوژیکی و پاتولوژیکی محله‌های ناپایدار شهر می‌توان به نبود یکپارچگی اجتماعی، تخریب باغ‌ها و اراضی مرغوب کشاورزی (مانند کاهش شایان‌توجه سطح باغ‌های شهر)، کمبود شدید خدمات، تأسیسات، تجهیزات و امکانات شهری، بالابودن میزان رشد جمعیت، بیکاری زیاد، دستمزدهای پایین و... اشاره کرد. محله‌های نیمه‌پایدار میبد، به‌طور کامل در راستای رشد هسته‌های اولیه محله‌های این شهر واقع شده‌اند. این محله‌ها بر اثر رشد فیزیکی شدید شهر در سال‌های گذشته به‌وجود آمده‌اند. از مشخصه‌های بارز این قسمت از محله‌ها، سرانه مسکونی بالا، مسکن‌های بادوام و استاندارد، فضای باز زیاد و وجود مراکز آموزشی، ورزشی، خدمات تجاری، زیرساخت‌ها و تأسیسات شهری است. این ارقام، بیانگر تحقق توسعه پایدار در زمینه عدالت اجتماعی، عدالت فضایی، برابری درون- نسلی و حتی بین‌نسلی در میبد است.

پیشنهادها و راهبردها

اهداف و راهبردهای فضایی توسعه پایدار شهر، براساس ضعف‌ها و قوت‌های توسعه مناطق شهر مشخص شد. هدف آن است که از یک‌سو مشکل‌هایی کاهش یابد که در هریک از مناطق شهری وجود دارد و از سوی دیگر، با توجه به امکانات و توانمندی‌های توسعه مناطق، در راستای نیل به آسایش فردی و اجتماعی و ارتقای کیفیت زندگی و سالم‌سازی مناطق شهری گام اساسی برداشته شود تا بدین‌طریق برای حفظ و نگهداشت جمعیت و افزایش توان سرویس‌دهی و خدمات‌رسانی در مناطق تاریخی و فرسوده، برنامه‌ریزی‌های مؤثر برای رسیدن به توسعه پایدار صورت گیرد. هرچند میبد در راستای شهر سالم، از نظر کالبدی دارای سرانه بهداشتی و درمانی مناسب و بالاتر از حد استاندارد است، اما از نظر آلودگی هوا به‌دلیل گسترش صنایع و اقتصاد تقریباً تک‌محصولی (صنایع کاشی و سرامیک) در آینده دچار آسیب‌های جدی می‌شود. در راستای توسعه پایدار شهری، با توجه به اقتصاد صنعتی شهرستان، در نظر گرفتن موارد زیر برای تحقق توسعه پایدار ضروری به‌نظر می‌رسد.

- حفظ جمعیت مناطق از طریق ارتقای سرویس‌رسانی و ایجاد محیط امن با عملکردهای گوناگون؛
- هماهنگی منطقی بین توسعه فیزیکی شهر با پیشرفت‌های فیزیکی و اجتماعی؛
- هماهنگی سیاست‌های اقتصادی، اجتماعی، زیستی و کالبدی با برنامه‌ریزی فضایی شهر و ناحیه؛
- ساماندهی فضایی فعالیت‌های شهری در راستای توسعه پایدار؛
- پوشش مناسب خدماتی در زمینه آموزشی، فرهنگی، درمانی و تجاری در سطح شهر؛
- چگونگی نظم فضایی و روابط متمایل کاربری‌ها نسبت به یکدیگر؛
- ایجاد برنامه‌ای مدون برای زمین‌های خالی (بین مدیریت شهری و کمیسیون ماده ۵)؛
- چگونگی نظم فضایی در روابط متقابل کاربری‌ها با یکدیگر؛
- حفظ نقش و جایگاه باغ‌شهری میبد و ایجاد باغ‌راه‌ها^۱ و سبزراه‌ها^۲؛

- رعایت سرانه‌های فضای سبز، آلودگی‌های هوا، خاک و آب‌های زیرزمینی؛
- بهسازی و نوسازی محله‌های قدیمی شهر و ایجاد تعادل‌های ناحیه‌ای؛
- تلاش برای تصفیه فاضلاب در فاصله مناسب و کاهش آثار آن در محیط شهری؛
- تهیه و تدوین برنامه‌هایی برای دفع و بازیافت بهداشتی مواد زائد شهری؛
- سطح‌بندی محله‌های شهر به‌لحاظ برخورداری از خدمات شهری و ارائه خدمات به محله‌های محروم؛
- کاربری اراضی به‌صورت سیال برای زمین‌های داخل بافت شهر (لغو کاربری استفاده‌نشده)؛
- جلوگیری از گسترش شهر به‌سمت زمین‌های زراعی و باغ‌ها.

منابع

۱. بحرینی، سیدحسین، ۱۳۷۶، شهرسازی و توسعه پایدار، مجله رهیافت، سال پنجم، شماره ۲۷، ص ۳۹-۵۶.
 ۲. حکمت‌نیا، حسن، ۱۳۸۴، برنامه‌ریزی فضایی توسعه پایدار شهری، مورد: شهر یزد، رساله دکتری، استاد راهنما: علی زنگی‌آبادی، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه اصفهان، اصفهان.
 ۳. خاتون‌آبادی، سید احمد، (۱۳۸۴)، جنبه‌های توسعه پایدار، انتشارات جهاد دانشگاهی تهران
 ۴. رحیمی، حسین، ۱۳۸۶، در جست‌وجوی شهر، مجله پیک نور، سال پنجم، شماره ۲، ص ۹۰-۹۸.
 ۵. رهنمایی، محمدتقی و سیدموسی پورموسی، ۱۳۸۵، بررسی ناپایداری امنیتی کلان‌شهر تهران براساس شاخص‌های توسعه پایدار شهری، مجله پژوهش‌های جغرافیایی، دوره ۳۸ شماره ۵۷، ص ۱۷۷-۱۹۳.
 ۶. زارعی، مجید و یحیی‌علیزاده، ۱۳۸۵، مطالعات توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شهرستان میند، طرح پنج ساله ۱۳۹۰-۱۳۸۵ چاپ سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی.
 ۷. زیاری، کرامت‌اله، (۱۳۸۳)، اصول و روش‌های برنامه‌ریزی منطقه‌ای، انتشارات دانشگاه یزد.
 ۸. شکویی، حسین و سیدمهدی موسی‌کاظمی محمدی، ۱۳۸۱، سنجش پایداری اجتماعی توسعه شهر قم، مجله پژوهش‌های جغرافیایی، دوره ۳۴، شماره ۴۳، ص ۲۷-۴۱.
 ۹. صابری‌فر، رستم، ۱۳۸۶، توسعه شهری پایدار، مجله پیک نور، دوره پنجم، شماره ۲، ص ۱۰۸-۱۱۵.
 ۱۰. صالحی، اسماعیل، ۱۳۸۵، نقش ضوابط و مقررات شهرسازی در تحقق شهر خوب و توسعه پایدار شهری، مجله محیط‌شناسی، سال سی و دوم، شماره ۴۰، ص ۵۱-۶۲.
 ۱۱. فراهانی‌فرد، سعید، ۱۳۸۶، عدالت بین‌نسلی در بهره‌برداری از منابع طبیعی، مجله اقتصاد اسلامی، شماره ۲۵، ص ۱۲۵-۱۵۶.
 ۱۲. لطیفی، غلامرضا، ۱۳۸۳، نقش و اهمیت توسعه فرهنگی در فرایند توسعه شهری پایدار، مجله اطلاعات سیاسی-اقتصادی، شماره ۱۹۹-۲۰۰، ص ۱۳۸-۱۴۵.
 ۱۳. موسی‌کاظمی، مهدی، ۱۳۷۸، ارزیابی توسعه پایدار در توسعه شهری، مورد: شهر قم، رساله دکتری، استاد راهنما: حسین شکویی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
 ۱۴. مجتهدزاده، غلامحسین، ۱۳۸۰، معنی و مفهوم توسعه پایدار در مناطق شهری، مجموعه مقالات اولین همایش مدیریت توسعه پایدار در نواحی شهری، شهرداری تبریز و دانشگاه تبریز، تبریز.
 ۱۵. مستوفی بافقی، محمد (۱۳۴۰)، جامع مفیدی، به کوشش ایرج افشار، تهران: انتشارات اسدی.
 ۱۶. ملک‌زاده بیانی، سوسن (۱۳۴۸)، سکه‌های دوران پوراندخت، مجله بررسی‌های تاریخی، سال چهارم، شماره ۱، ص ۷۴-۹۲.
 ۱۷. نقی‌زاده، محمد (۱۳۸۵) توسعه پایدار در مناطق بیابانی، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره ۸۵، ص ۴۱-۵۶.
- 3: 0 Cnij wy cknj cv."O O'cpf "P ny gpk" F 0 "4224." F gxgnqr kpi "Uwucpkcdng" Ekkgu"kp" Ctkf "T gi kqpu" Kku" qprkpg" cv"y y y Qmgxkgt@qo lqecvgkklku"
- 3: 0 Dcj tglpk "UOJ .":3; ; 9."Wtdcpk cvkqp" cpf "Uwucpkcdng" F gxgnqr o gpv."Tcj { ch' O ci c| kpg."Xqf07." P q049." RR5; /78" Rgtukcp" -
- 420 EUF . "4223." kpf kecvtu" qh" Uwucpkcdng" F gxgnqr o gpv" Hlco y qtn' cpf "O gy qf qmji kgu." 4pf "Gf . "Wpkgf" P cvkqpu." P gy "I qtn0"
- 430 Htj cplctf . "UO" 4229." kpgt/i ppgt cvkqp" Lwukg" kp" yj g" Wtkk cvkqp" qh' P cwtcn' T guqwtg." Lqwtpcn' qh' Kuro le" Geqqo { . "P q047." RR0347/ 156. (In Persian)

22. Hekmatnia, H., 2005, Spatial Planning of Urban Sustainable Development in Yazd, PhD Thesis, Supervisor: ZangiAbadi, A., Isfahan University, Isfahan. *(In Persian)*
23. Khatoun Abadi, S. A., 2005, Sustainable Development Aspects, University Jihad, thran. *(In Persian)*
24. Latifi, Gh., 2001, The Role and Importance of Cultural Development in Sustainable Urban Development Process, Journal of Political-Economical information, No. 199-200, PP. 138-145. *(In Persian)*
25. Mojtahedzadeh, Gh., 2001, The Concept and Meaning of Sustainable Development in Urban Regions, The Set of the First Sustainable Development Management Seminar Articles in Urban Areas, Tabriz Municipality and Tabriz University, Tabriz. *(In Persian)*
26. Mostowfi Bafghi, M., 1971, General Useful, Iraj Afshar (Ed), Assadi Press, Tehran. *(In Persian)*
Malikzade Bayani, S., 1979, Coins in Pourandokht Era, Historical Studies Magazine, Vol. 4, No. 1, PP. 74-92. *(In Persian)*
27. Moussakazem, M., 1999, Evaluating Sustainable Development in Urban Development in Qom City, PhD Thesis, Supervisor: Shokuie, H., Tarbiat Modarres University, Tehran. *(In Persian)*
28. Mukomo, S., 1996, Sustainable Urban Development in Sub-Saharan, African Cities, Vol. 13, No. 40, PP. 265-271.
29. Naghizadeh, M., 2006, Sustainable Development within Desert Areas, Geographical Research Quarterly, No. 85, PP41-56. *(In Persian)*
30. Pearce, D., et al., 1994, Blueprint for a Green Economy, A Report for the U.K Department for Environment, u.k , London.
31. Pripco, C., 2005, Sustainable Development, It's online at: www.ingham.org/ce/CED/article
32. Pripco, C., 2005, Sustainable Development, It's online at: www.ingham.org/ce/CED/article
33. Rahimi, H, 2007, In Searching an Islamic Sustainable City, Peik-e-noor Magazine, Vol. 5, No. 2, PP. 90-98. *(In Persian)*
34. Rahnamaie, M. T. and Pourmoussa, S. M., 2006, Studying Safety Un-sustainability of Tehran Metropolis Based on Urban Sustainable Development Indices, Journal of Geographical Research, Vol. 38, No. 57, PP. 177-193. *(In Persian)*
35. Roseland, R., 1997, Dimension of the Eco-city, Cities, Vol. 14, No. 1, PP. 197-202.
36. Saberifar, R., 2007, Sustainable Urban Development, Peik-e-Noor Magazine, Vol. 5, No. 2, PP. 108-115. *(In Persian)*
37. Salehi, I., 2006, The Role of Urbanization Regulation in Attaining a Good City and Urban Sustainable Development, Journal of Ecology, Vol. 32, No. 40, PP. 51-62. *(In Persian)*
38. Shokouie, H. and Moussa Kazemi, S. M., 2002, Measurement of Social Sustainability of Qom City Development, Journal of Geographical Research, Vol. 34, No. 43, PP. 27-41. *(In Persian)*
39. Zareie, M. and Alizadeh, Y., 2006, Studies of Economical, Social and Cultural Development in Maybod City., *(In Persian)*
40. Ziyari, K., 2004, Principles and Methods of Regional Planning, Yazd University Press, Yazd. *(In Persian)*